

УДК 94(498)«1917/1918»327:327.8

ВІТАЛІЙ СОЛОВЬОВ

м. Дніпро

vitalijslvj@gmail.com

РУМУНСЬКИЙ ФРОНТ У ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВ АНТАНТИ В УМОВАХ МИРНИХ ПЕРЕМОВИН РАДЯНСЬКОЇ РОСІЇ З КРАЇНАМИ ЧЕТВЕРНОГО СОЮЗУ (ЛИСТОПАД 1917 р. – БЕРЕЗЕНЬ 1918 р.)

Стаття присвячена аналізу політики країн Антанти щодо Румунського фронту в умовах мирних переговорів Радянської Росії з країнами Четверного союзу. На основі джерел та літератури розглянуто основні напрямки політики держав Антанти щодо Румунського фронту, і встановлено їх фактичну участь у політичному конфлікті між представниками радянської влади та їх противниками. Автор приходить до висновку, що союзникам в силу причин об'єктивного характеру довелося відмовитися від своїх намірів зберегти частину Східного фронту, і врешті решт дати свою згоду на вихід Румунії з війни.

Ключові слова: Румунія, Антанта, Четверний союз, Східний фронт, Румунський фронт, радянська влада.

Внаслідок Лютневої революції 1917 р. російська армія опинилася в епіцентрі політичних процесів, що негативно позначилося на її боєздатності. Спроба Тимчасового уряду відновити військову дисципліну закінчилася невдачею. У таких умовах Румунський фронт зустрів звістку про Жовтневую революцію.

Після 26 жовтня 1917 р. ВРК Петроградської ради відправив на фронт повідомлення, в якому коротко було викладено основну суть декретів про мир і землю, а також політичну програму радянського уряду. У результаті, враховуючи його намір укласти сепаратний мир з Четверним союзом, перед Румунією постала загроза залишитися наодинці з ворожими арміями. Крім того, члени Антанти у своїх зовнішньополітичних планах, роблячи ставку на боєздатну румунську армію, втягували її в конфлікт, який розгорявся між більшовиками та їх противниками. Через ці обставини Румунія змушена була шукати шляхи виходу зі становища, що склалося, виходячи зі своїх національних інтересів. Наслідки цих подій до цього часу мають вплив на сучасні румуно-українські, румуно-російські і румуно-молдавські відносини.

Різні аспекти виходу навесні 1918 р. Румунії з війни розглянуто у працях вітчизняних та зарубіжних вчених [1; 7; 12]. Проте більша частина дослідників зосереджувала

свою увагу перш за все на зовнішньополітичних маневрах румунської сторони між Антантою і Четверним союзом, бессарабському питанні і румуно-радянському конфлікту. У той же час політику держав Антанти, спрямовану на збереження організованого воєнного опору силам Четверного союзу, зовсім не розглянуто. Деякі аспекти цього питання викладено у працях вітчизняних дослідників присвячених розгляду місця України в міжнародних відносинах 1917 – 1918 рр., початкового етапу громадянської війни [11; 19]. Проте, через специфіку робіт, авторам не вдалося висвітлити в повному обсязі питання збереження Східного фронту в політиці країн Антанти.

Отже, розгляд політики держав Антанти щодо Румунського фронту в період з листопада 1917 р. по березень 1918 р. дозволяє висвітлити маловідомі факти їх східноєвропейської політики й істотно доповнити картину розуміння умов, за яких відбувся вихід Румунії з Першої світової війни. Відсутність наукових праць, які були б повністю присвячені цьому питанню, викликала потребу у проведенні цього дослідження.

Для досягнення цього необхідно вирішити такі завдання: по-перше, привести аналіз основних напрямків політики держав Антанти щодо Румунського фронту в післяжовтневий період; по-друге, визначити роль і участь

країн Антанти в політичному конфлікті між основними протиборчими сторонами на Румунському фронті та в найближчому тилу; по-третє, на основі проведеного аналізу визначити суть політики держав Антанти щодо Румунського фронту в період з листопада 1917 р. по березень 1918 р.

Звістка про початок сепаратних мирних перемовин РНК РРФСР з країнами Четверного союзу країни Антанти зустріли без великого ентузіазму [15, 233]. Однак англійський посол Д. Б'юкенен, у Петрограді, радив своєму уряду не перешкоджати початку перемовин [5, 366]. Він побоювався, що насильницьке утримання Росії у війні змусить її змінити вектор зовнішньої політики в бік Німеччини. Зрештою, це не завадило Англії за лаштунками підтримувати антирадянські рухи, сподіваючись відновити в Росії демократичний уряд.

Напередодні цих подій 8 листопада 1917 р. румунський посол у Лондоні запропонував британському уряду участь румунської армії в боротьбі з Радами [14, 26; 12, 17]. Цього ж дня на засіданні англійського кабінету міністрів пролунала пропозиція визнати отамана О. М. Каледіна і підштовхнути Румунію до співпраці з ним. Але в той же час була й інша точка зору. Її прихильники пропонували не поспішати розривати відносини з Радянським урядом.

На нараді союзних представників, що відбулася в середині листопада 1917 р., одним з питань було вироблення спільної позиції союзників щодо Радянської влади, а також їхнє ставлення до можливого виходу Росії з війни. Англійська концепція Б'юкенена-Бальфура передбачала дати радянському уряду формальне звільнення від зобов'язань продовжувати війну [20, 462; 5, 389 – 391]. Однак ні французи, ні італійці і чути не хотіли про це, вважаючи за краще дочекатися моменту, коли в Росії з'явиться новий, поблажливіший уряд. У той же час американська позиція передбачала пошук діалогу з новим радянським урядом [20, 465]. Однак вони залишилися в меншості і, зрештою, взяла гору позиція Італії та Франції.

21 листопада 1917 р. англійський військовий кабінет прийняв рішення «підтримати будь-яку розумну організацію в Росії, яка ак-

тивно протидіє руху максималістів» [20, 473]. Лондон ставив завдання створити блок сил, орієнтованих на Захід і здатних запобігти підписанню Росією сепаратного миру. Стенограма засідання військового кабінету від 21 листопада 1917 р. свідчить про його плани сприяти формуванню так званого «південного блоку», що включав би Кавказ, козацькі землі і Україну [20, 473]. Це, на думку членів англійського військового кабінету, могло б створити стабільний уряд. Вочевидь, одним із завдань такого блоку було збереження хоча б частини Східного фронту.

Проантантівська орієнтація значної частини Центральної Ради дозволяла сподіватися союзникам на реалізацію своїх планів. В середині листопада 1917 р. французький генерал Жорж Табуї відвідав генерального секретаря закордонних справ УНР О. Шульгіна, якому, зокрема, заявив, що оскільки союзники досить прихильно ставляться до України, вони пропонують свою допомогу у формуванні армії у разі, якщо б Україна вирішила чинити опір німцям. Допомога могла бути надана або грошима, або майном [11, 6 – 7]. Після початку мирних перемовин у Брест-Литовську ці пропозиції стали наполегливішими і конкретнішими [19, 23].

Однак українське керівництво розуміло, що для формування армії потрібен час, а мир, який радянська Росія укладе без участі України, може закріпити її як єдиний правоздатний уряд колишньої Російської імперії. Таким чином, 8 – 9 грудня 1917 р. Мала Рада постановила взяти участь у мирних перемовинах з країнами Четверного союзу.

На початку грудня 1917 р. командування Румунського фронту опинилося в непростому становищі. З одного боку, утворений есерами і меншовиками та підтриманий командуванням ВРК утримував ситуацію на фронті, але з іншого боку, стало очевидно, що на практиці цей політичний орган нікого не представляв. Фактично члени ВРК були бунтівниками щодо центральної влади. Другою проблемою було зростання популярності більшовиків у військах фронту. Тому російським командуванням було прийнято рішення – визнати над Румунським фронтом владу Української Центральної Ради [17, 27]. Однак

це не робило Д. Г. Щербачова і штаб Румунського фронту, який він очолював, прихильниками української державності [17, 27]. Крім того, будучи прихильником Білого руху і перебуваючи в контакті з її керівником М. В. Алексєєвим, Поголовкрум Д. Г. Щербачов вів власну політичну гру в інтересах білих.

2 грудня 1917 р. ВРК Румунського фронту ухвалив реорганізувати всі фронтові комітети [9, 7]. Замість комісарів Тимчасового уряду вводився інститут так званих національних і обласних комісарів відповідно до тих національних та обласних частин, які формувалися на фронті [9, 8]. На початку йшлося тільки про виділення окремих українських, мусульманських, молдавських і польських частин [10, 34]. Водночас етнічний підхід дозволяв командуванню зберегти певну політичну гнучкість навіть після переходу під українську юрисдикцію.

У таких умовах місцеві більшовики вирішили діяти рішуче. Цього ж дня збори делегатів від більшовиків Ясського і Сокольського гарнізонів, представників 4-ї та 9-ї російських армій, виконкому Бессарабського залізничного району тощо ухвалили рішення про встановлення радянської влади на Румунському фронті [3, 284 – 285].

У ніч на 3 грудня 1917 р. есероменшовицький ревком разом з комісаром Румунського фронту бароном Тізенгаузенем було заарештовано прихильниками більшовиків [9, 5 зв.]. Більшовицький ВРК оголосив себе вищою політичною владою на фронті [3, 284 – 285]. Водночас РНК РРФСР після отримання відмови щодо свого ультиматуму про визнання Румчеродом радянської влади 3 грудня оголосила про розпуск поточного складу Центрального виконавчого комітету Румчероду [9, 5 зв.]. Це повинно було відчутно підірвати позиції політичних супротивників більшовиків. Така ситуація, зрозуміло, не влаштуувала як румунську політичну еліту, так і представників Антанті. У таких умовах командуванню фронту довелося діяти рішуче.

Генералу Д. Г. Щербачову вдалося стягнути достатню кількість вірних сил у м. Ясси. Цим силам, за підтримки румунських військ, у ніч з 3 на 4 грудня 1917 р. вдалося заарештувати більшовицький ВРК і роззброїти його

прибічників [9, 6]. Було оголошено, що згідно з рішенням уряду УНР від 3 грудня 1917 р. Південно-Західний і Румунський фронти відтепер об'єднуються в один Український фронт під загальним командуванням Д. Г. Щербачова [9, 11]. Цим же наказом установлювалося, що відтепер вся політична влада на фронті переходить до Національних комісарів [9, 11; 17, 35]. Однак, зважаючи на єдність фронту всієї Росії і «необхідність однаковості умов перемир'я на всьому фронті», Генеральний секретар С. Петлюра заявив, що не буде розривати контакту зі Ставкою Верховного Командування [9, 11 зв.].

Щоб провести додаткову фільтрацію військ від небажаних елементів, 5 грудня 1917 р. Поголовкрум наказав розпочати формування, крім намічених національних, частин з сибіряків, вірмен, грузинів, литовців, латишів та інших національностей, «які заявили про своє бажання утворити особливі частини» [9, 18; 17, 45]. До того ж про хід реформування командування фронту вимагало щотижневого звіту [18, 24].

Начальником свого штабу генерал Щербачов, всупереч пропозиції С. Петлюри призначити на цю посаду проукраїнськи налаштованого офіцера, призначив генерала О. Геруа, який, по суті, був зв'язковим між командуванням фронту і керівником білих М. В. Алексєєвим [6, 21]. Питання про те, як керівництво білих впливало на прийняття рішення командуванням Румунського фронту, залишається відкритим. У будь-якому разі, утворення відокремленого фронту було вигідно Білому руху – це позбавляло їхніх супротивників-більшовиків значних людських і матеріальних ресурсів для придушення повстання, що розпочалося на Дону.

У відповідь на утворення Українського фронту народний комісар закордонних справ РРФСР Л. Д. Троцький звинуватив український уряд у сепаратизмі. Радянське керівництво доручило Головному М. В. Криленку розпочати підготовку для виступу червоних загонів проти білокозаків О. М. Каледіна. Тому Л. Д. Троцький доручив «запитати в Українській Раді, чи вважає вона себе зобов'язаною сприяти в боротьбі з Каледініним, або ж розглядає просування радянських ешелонів як порушення своїх територіальних прав?»

[Цит. за: 13, 11 – 120]. Остаточний розрив з Центральною Радою був невігідний більшовикам. Однак С. Петлюра наказав відмовити в пропуску радянських військ, вирішивши йти шляхом подальшого зближення з Донським урядом [13, 123; 19, 23].

Таким чином, вже на початку грудня 1917 р. політична влада на фронті повністю перейшла до рук командування і національно-територіальних комісарів. Це дозволяло сподіватися на успішне виконання наміченого плану дій щодо реорганізації військ фронту за національною ознакою [9, 21]. Разом з тим було намічене «одночасне проведення українізації та націоналізації, намагаючись зливати такі частини, які після свого з'єднання дадуть переважання української чи іншої національності» [9, 22]. Загалом командування ставило завдання армійським штабам виробити і подати план передбачуваного злиття піхотних дивізій на розгляд Поголовкрума не пізніше 22 грудня 1917 р. [8, 23 – 24].

Цей план був, безперечно, вигідний країнам Антанти. У разі його успішного проведення, враховуючи небажання румунів перейти до сепаратної угоди з Четвертим союзом і все ще сильної за своєю боєздатністю румунської армії, можна було сподіватися на збереження частини Східного фронту, навіть з огляду на бажання уряду УНР укласти мир з німцями. У випадку провалу цих намірів, частину військ можна було використати для допомоги Донському уряду.

Однак на практиці виконанню цих планів заважав ряд обставин. Саме тоді пробільшовицьки налаштовані військові комітети розпочали виконувати основні «положення про демократизацію» [18, 23: 4, 321]. Вже до середини грудня 1917 р. були замінені командувачі 11, 16, 23, 24 і 33-го корпусів та обрані командувачі 4, 6 і 9-ї армій [18, 33; 9, 3 – 3 зв.]. Виборне керівництво, як правило, мало про-радянську орієнтацію, і будь-які розпорядження штабу фронту щодо переформування і націоналізації виконувати відмовлялося [18, 38]. Усі спроби командування апелювати до війська через розпорядження С. Петлюри, які забороняли проводити демократизацію, а також використовувати підтримку українських комітетів, провалилися [16, 40]. У 24-му

армійському корпусі справа дійшла до арешту всіх членів українського комітету, які протестували проти переобрання командувача корпусом [16, 54].

Ситуація ускладнювалася й тим, що 10 грудня 1917 р. делегати від більшовиків отримали більшість на II фронтовому і обласному з'їзді Рад в Одесі [14, 29]. Таким чином, вищий політичний орган фронту опинився повністю під їхнім контролем, що дозволяло проводити потрібні їм рішення. Вже 17 грудня 1917 р. більшовикам вдалося провести резолюцію про створення комісії для підготовки планів демобілізації і виведення військ з Румунії [14, 29]. Зрозуміло, що після того, як ці новини потрапили у війська, ні про яку реалізацію грандіозних планів щодо українізації та націоналізації військ фронту не могло бути й мови.

З розширенням впливу більшовиків в арміях Українського фронту їхня влада почала поширюватися і на всю територію Бессарабії, замінюючи есеро-меншовицькі Ради. Однак тут вона вступила в конкуренцію з іншою регіональною силою – Сфатул Церій [14, 30]. З огляду на прорумунську орієнтацію значної частини Ради краю (і румунський інтерес до Бессарабії), залучення румунської влади в політичне протистояння краю було неминуче.

Початком збройного конфлікту стали події в с. Леова, куди на запрошення місцевих членів Сфатул Церій прибув невеликий румунський загін, нібито з метою охорони продовольчих складів і наведення порядку [14, 30]. Місцева більшовицька Рада такі дії розцінювала як вторгнення, і було вирішено дати збройну відсіч. Після захоплення румунськими військами с. Леова члени Ради, а також їхні прихильники були схоплені і розстріляні.

У відповідь на події в с. Леова, а також на арешт Скольського ревкому місцеві більшовики з 13 грудня 1917 р. заблокували провезення всіх продовольчих вантажів з Бессарабії до Румунії. Фактично це вже означало початок радянсько-румунського конфлікту.

Водночас, румунський уряд дав офіційну відповідь і запевнив радянського посла у своєму прагненні до мирних відносин, а події в с. Леова назвав непорозумінням [4, 61 – 62]. Підтримка Румунією створення Українського

фронту, участь румунських військ у роззброєнні збільшовичених частин дозволили радянському керівництву засумніватися в їхніх цілях. З огляду на нещодавній інцидент з роззброєнням корпусів 4-ї російської армії, Верхоголовком М. В. Криленко 23-го грудня 1917 р. наказав російським військам відходити з території Румунії в Бессарабію [14, 31]. Виконками Кишинівського і Бессарабського губернських рад створили Революційний штаб радянських загальнореспубліканських військ Бессарабського району, який очолив Є. М. Венедиктов [14, 32]. Це означало, що влада в краї переходила повністю до рук більшовиків.

Зрозуміло, що такий стан речей не влаштував румунську владу і спонукав її до негайного укладення сепаратного миру з країнами Четверного союзу без будь-якої можливості отримати для себе вигідніші умови. Негайне укладення миру Румунією було невідно і країнам Антанти, а зміцнення радянської влади в Бессарабії ставило хрест на можливій організації будь-якої антибільшовицької коаліції. Таким чином, інтереси Румунії, Антанти, Сфатул Церій, УНР і білого командування збіглися.

Зважаючи на останні події, Д. Г. Щербачову стало зрозуміло, що ні про яку значну українізацію та націоналізацію не може бути й мови, і єдиним можливим завданням для штабу фронту стало утримати якомога більшу кількість військ від виконання наказу М. В. Криленка [8, 13 – 14]. Крім політичного підґрунтя, тут був і гуманітарний аспект. Війська, що стихійно відходили і мали на руках зброю, які фактично не підпорядковувалися своїм виборним командирам, могли просто спустошити місцевість, по якій проходили [18, 65]. Водночас, щоб отримати від своїх політичних опонентів будь-яку можливість відвести війська з фронту, командування оголосило, що з 1 січня 1918 р. розпочнеться звільнення всіх призовників з передбачуваним закінченням демобілізації 15 березня 1918 р [8, 24].

Незважаючи на початок демобілізації, наказ про формування національних частин скасовано не було. У стадії формування все ще перебували два українські, два польські, один молдавський і один мусульманський

корпуси [6, 24]. Крім цього, було розпочато формування окремого великоросійського добровольчого корпусу, одну з бригад якого очолив полковник Д. Г. Дроздовський, який безпосередньо був одним із родоначальників білогвардійського руху на фронті. Союзники всіляко надавали допомогу у формуванні корпусу, зокрема і фінансову [18, 75]. Оскільки збереження частини Східного фронту було неможливо, країни Антанти зосередились на допомозі антибільшовицьким силам.

Тим часом конфлікт у Бессарабії мав свій подальший розвиток. Вже 28 грудня 1917 р. румунські війська, за підтримки українських загонів, захопили м. Унгени. Місцеві прихильники радянської влади, що чинили опір, були розстріляні [5, 52]. Наступного дня голова Сфатул Церій І. К. Інкулєць вже офіційно звернувся за допомогою до румунської влади для наведення порядку в Бессарабії [5, 52]. У відповідь на такі дії 1 січня Фронтвідділ Румчероду видав наказ № 1, в якому давалася вказівка всій владі і установам у краї не виконувати накази Центральної Ради і генерала Д. Г. Щербачова [18, 69].

Скориставшись офіційним запрошенням, 4 січня румунський уряд повідомив своїх прихильників у Сфатул Церій і союзників про направлення румунських військ у Бессарабію. Наступного дня румунські війська, за підтримки українських загонів, перейшли р. Прут, зайнявши прикордонні пункти м. Рені та м. Вулканешти [12, 19].

Румунія 12 січня 1918 р. повідомила американському послу, що за угодою з Молдавською республікою і генералом Д. Г. Щербачовим для того, аби не дати арміям українського фронту «померти від голоду, румунські війська зайняли цю область» [12, 17]. Зрозуміло, що союзники проти такої «поліційної операції» не заперечували. Незважаючи на те, що німецько-радянські перемовини давалися складно, розрив Заходу з більшовиками був остаточним і вони вирішили зробити ставку на національні та антибільшовицькі сили з метою допомогти прийти до влади представникам Білого руху [20, 485]. Встановлення радянської влади в Молдавії і Україні таким планом всіляко заважало. При цьому французький консул граф Сент Олер запропонував

від імені союзників генералу Д. Г. Щербачову стати самостійним правителем Бессарабії [6, 24]. Однак, не маючи жодної міцної опори і підтримки в краї, генерал від такої пропозиції відмовився.

На першому етапі румунським військам вдалося досить швидко просунутися вперед, незважаючи на опір радянських військ і місцевих загонів самооборони. Вже до 13 січня 1918 р. румунським військам вдалося взяти під свій контроль такі великі населені пункти, як м. Кагул, м. Болград, а також столицю краю м. Кишинів [2, 53; 18, 92]. Забезпечивши військами можливість закріплення краю за собою, румунська влада розпочала пошук дипломатичного рішення виходу з війни. Складність полягала в тому, що, розпочавши сепаратні мирні перемовини з австронімцями за прикладом українського і Радянського урядів, румуни ризикували втратити всі територіальні обіцянки держав Антанти, оскільки це було б прямим порушенням серпневого договору 1916 р. Тому завданням румунської дипломатії було отримання дозволу від союзників на вихід з війни.

15 січня 1918 р. румунський прем'єр І. Бретіану запросив до себе глав місій Англії, Франції, Італії та Сполучених Штатів і повідомив їм, що з огляду на «складне становище на фронті», необхідно поміркувати над можливістю укладення сепаратного миру [1, 218]. Після проведення консультацій главами урядів союзники відповіли І. Бретіану категоричною відмовою. Позиція країн Антанти щодо питання миру фактично внесла розкол у ряди румунського політикуму. Але противник поклав край всім непорозумінням румунських і антантівських дипломатів.

25 січня 1918 р. командувач австронімецькими силами в Румунії генерал А. Макензен висунув румунському уряду вимогу надати йому інформацію протягом чотирьох днів щодо готовності Румунії взяти участь у перемовинах про мир [14, 45]. У протилежному разі німецький генерал погрожував розпочати наступ по всьому колишньому Румунському фронті.

З огляду на непоступливість більшовиків, представники центральних держав 27 січня 1918 р. уклали мирний договір з урядом УНР.

Увечері того ж дня німецький представник К. Кульман висунув категоричну вимогу радянській делегації підписати мир з центральними державами [20, 486]. Наступного дня голова радянської делегації Л. Д. Троцький відповів відмовою на німецьку пропозицію, заявивши що «Росія мир не підписує, а армію демобілізує» [Цит. за: 20, 486]. Сподівання адміністрації В. Вільсона, що більшовики через неприйнятність німецьких умов будуть чинити опір, не виправдалися.

Водночас загальноприйняте союзниками рішення про допомогу антибільшовицьким силам мало неясну перспективу. На той час радянським загонам вдалося ліквідувати виступ О. М. Каледіна, а населення Донської області, загалом, схилили на сторону радянської влади. Крім того, підписання Українською республікою мирного договору з країнами центральних держав виключало ще одну, висловлену англійською стороною ідею про створення «південного блоку», допомогу якому повинна була надати Румунія. Тому союзники, врешті-решт, дали свою мовчазну згоду румунському уряду на перемовини з австронімцями.

24 лютого 1918 р. у м. Буфтя відбулася перша офіційна зустріч австро-німецької та румунської делегацій щодо укладення мирного договору [14, 45]. Румунська делегація намагалася відстоювати інтереси своєї держави, вказуючи на те, що Бессарабія не може бути компенсацією за Добруджу, оскільки Румунія втрачала вихід до моря [14, 46 – 47]. Але це не допомогло.

Врешті-решт, вже новим урядом А. Маргіломана 24 квітня 1918 р. у м. Бухаресті було підписано остаточний мирний договір з країнами Четверного союзу, завершуючи цим офіційний вихід Румунії з війни [7, 74 – 75].

У післяжовтневий період Румунський фронт опинився в епіцентрі зовнішньої політики держав Антанти, які прагнули за допомогою боєздатної румунської армії організувати опір військам Центральних держав. Водночас країни Антанти виявилися залучені у внутрішньополітичну боротьбу на Румунському фронті, надаючи підтримку колишньому командуванню фронту, українській та румунській стороні у боротьбі проти більшовиків та

їхніх поплічників. Відтак, на початку грудня 1917 р. влада на Румунському фронті була зосереджена в руках Національних комісарів при формальному підпорядкуванні військ фронту Генеральному військовому секретарю УНР. Однак, в умовах повного розвалу Східного фронту і намірів радянського уряду укласти мир з Центральними державами, ні український, ні румунський уряд не збиралися чинити опір військам Центральних держав. У зв'язку з чим країни Антанти зосередилися на допомозі білогвардійським силам, румунській та українській стороні в боротьбі з радянським урядом. Підписання українським урядом мирного договору з країнами Четверного союзу поставило крапку в коливанні союзників. Підсумком стала їхня згода на вихід Румунії з війни. Враховуючи наявний масив архівних матеріалів з історії Першої світової війни, питання румуно-українського військового і політичного співробітництва за часів Центральної Ради в контексті східноєвропейської політики держав Антанти вимагають подальшої розробки із залученням ширшого кола джерел.

Список використаних джерел

1. Treptow K. A. Romania During the World War I Era. Center For Romanian Studies. Iași, 1996. 288 p.
2. Бойко П. А. Бессарабский вопрос по итогам Первой мировой войны // Русин. 2017. – № 38. – С. 47 – 60.
3. Большевики Молдавии и Румынского фронта в борьбе за власть советов (март 1917 г. – январь 1918 г.). – Кишинев, 1967. – 449 с.
4. Борьба трудящихся Молдавии против интервентов и внутренней контрреволюции 1917 – 1920 гг. – Кишинев, 1967. – 684 с.
5. Бьюкенен Д. Моя миссия в России. Воспоминания английского дипломата 1910 – 1918 гг. – Москва, 2006. – 399 с.
6. Валь Э. Г. К истории Белого движения: деятельность Генерал-адъютанта Щербачева. – Талин, 1935. – 157 с.
7. Гакман С. М. Сепаратный мирный договор Румунії з країнами Четверного Союзу: мотиви, рішення, наслідки. Історична панорама : Збірник статей ЧНУ. – Чернівці, 2004. – № 2. – С. 68 – 80.
8. Государственный архив Российской Федерации (далее – ГАРФ). Ф. 5936. Щербачев Д. Г. Оп. 1. Д. 244. Программы и материалы III отдела «Очерка периода с конца ноября 1917 г. по май 1918 г.». 1918. – 109 л.
9. ГАРФ. Ф. 5936. Щербачев Д. Г. Оп. 1. Д. 9. Приказы русским войскам за подписью генерала Щербачева ноябрь 1917 г. – март 1918 г. 1917 – 1918. – 48 л.
10. ГАРФ. Ф. 5936. Щербачев Д. Г. Оп. 1. Д. 242. Краткий очерк периода с ноября 1917 г. по май 1918 г. 1918. – 43 л.
11. Гродня Н. Україна у системі міжнародних відносин за часів Центральної Ради // Історія України. – 1997. – № 42 – 43. – С. 5 – 7.
12. Каширин В. Б. Румыния: исторические истоки и современное состояние внешнеполитического позиционирования государства // Проблемы национальной стратегии. – Москва, 2012. – № 5. – С. 7 – 53.
13. Литвин С. Суд історії: Симон Петлюра і петлюріана. – Київ Видавництво імені Олени Теліги, 2001. – 640 с.
14. Мельтюхов М. И. Бессарабский вопрос между мировыми войнами 1917 – 1940 гг. – Москва, 2010. – 464 с.
15. Накануне перемирия (заклучения перемирия с германцами) Октябрь на фронте // Красный архив. – Москва, 1927. – № 23. – С. 195 – 249.
16. Российский государственный военно-исторический архив (далее – РГВИА). Ф. 2085. Штаб Поглавкрума. Оп. 1. Д. 173. Переписка УГС с Румчездом. 1917 – 1918. – 180 л.
17. РГВИА. Ф. 2126. Штаб 6-й Армии. Оп. 1. Д. 663. Распоряжения и переписка о национализации частей. 1917 – 1918. – 340 л.
18. РГВИА. Ф. 2085. Штаб Поглавкрума. Оп. 2. Д. 166. Выборы командного состава и формирования частей по национально-территориальному признаку. 1917 – 1918. – 99 л.
19. Солдатенко В. Ф. До питання про початок громадянської війни на Україні. // Український історичний журнал. – 1991. – № 7. – С. 16 – 26.
20. Уткин А. И. Забытая трагедия. Россия в Первой мировой войне. Смоленск: Русич, 2000. – 640 с.

VITALY SOLOVYOV
Dnipro

THE ROMANIAN FRONT IN THE ENTENTE STATES POLITICS UNDER THE CONDITIONS OF PEACEFUL NEGOTIATIONS OF SOVIET RUSSIA WITH THE COUNTRIES OF THE FOURTH UNION (NOVEMBER 1917 – MARCH 1918)

The article is dedicated to analysis of the Entente countries policy relatively the Romanian Front under the conditions of peaceful negotiations of Soviet Russia with the Quadruple Union countries. On the basis of several sources and literature, the main directions of the Entente states policy towards the Romanian Front have been examined, and their actual participation in the political conflict between the Soviet government representatives and their opponents has been established. The author comes to a conclusion that because of

objective reasons the allies had to abandon their intentions to preserve part of the Eastern Front, and eventually to give their consent to Romania's quitting the war.

Key words: Romania, Entente, the Quadruple Union, the Eastern Front, the Romanian Front, the Soviet government.

ВИТАЛИЙ СОЛОВЬЕВ

г. Днепр

**РУМУНСКИЙ ФРОНТ В ПОЛИТИКЕ ГОСУДАРСТВ АНТАНТЫ
В УСЛОВИЯХ МИРНЫХ ПЕРЕГОВОРОВ СОВЕТСКОЙ РОССИИ
СО СТРАНАМИ ЧЕТВЕРНОГО СОЮЗА
(НОЯБРЬ 1917 г. – МАРТ 1918 г.)**

Статья посвящена анализу политики стран Антанты в отношении Румынского фронта в условиях мирных переговоров Советской России со странами Четверного союза. На основе источников и литературы рассмотрены основные направления политики держав Антанты в отношении Румынского фронта, и установлено их фактическое участие в политическом конфликте между представителями советской власти и их противниками. Автор приходит к выводу, что союзникам в силу причин объективного характера пришлось отказаться от своих намерений сохранить часть Восточного фронта, и в итоге дать свое согласие на выход Румынии из войны.

Ключевые слова: Румыния, Антанта, Четверной союз, Восточный фронт, Румынский фронт, советская власть.

Стаття надійшла до редколегії 05.06.2018